

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том X

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1962

10746

57

НЗ4

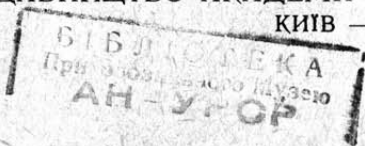
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том X

16726

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1962

Малиновський К. А., Біловусові пасовища субальпійського пояса Українських Карпат, К., 1959.

Полевая геоботаника, т. 1, 2, М.—Л., 1959, 1960.

Поплавская Г. И., Материалы к экологии луговика (*Aira caespitosa* L.), «Журн. опытной агрономии», т. 21—22, 1921, 1922.

Работнов Т. А., Жизненный цикл многолетних травянистых растений в луговых ценозах, «Геоботаника», вып. 6, 1950.

Zapalowicz H., Roślinna szata gór Pokucko-Marmaroskich, Spr. Kom. Fiziograf., t. 24, 1889.

Peé-Laby M. E., Etude anatomique de la fenille des graminees de la France, Ann. des Sc. natur., Botanique, t. VIII, 1898.

НЕКОТОРЫЕ ЭКОЛОГО-БИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЩУЧКИ ДЕРНИСТОЙ (*DESCHAMPsia CAESPITOSA* (L.) P. B.) НА ЧЕРНОГОРЕ

Г. Я. Ермаченко

Резюме

Описаны результаты исследования прорастания зерновок и морфология проростков и изменений количества устьиц на листьях щучки дернистой в зависимости от условий произрастания.

Наибольшей сложности морфологической структуры щучка дернистая достигает в максимуме генеративного развития. Наибольшее количество устьиц на верхней поверхности листка щучки имели экземпляры с предместий г. Львова и елового леса на Черногоре. С поднятием вверх количество устьиц на единицу площади увеличивается.

БОТАНІКА

РЕЛІКТОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ЛИСТЯНИХ МОХІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В. М. Мельничук

Під час ботанічних екскурсій у 1954 р. в райони Львівської області ми знайшли кілька видів листяних мохів, цікавих у ботаніко-географічному відношенні.

1. *Scorpidium scorpioides* (Hedw.) Limpr. Знайдений на Грядовому Побужжі, в долині між селами Гряда та Дорошів, Нестерівського району, проти хутора Дубина на різнотравно-осоківій луці, на торфовищі. Влітку 1958 р. у тій же долині біля с. Гряда проф. І. С. Амелін також знайшов цей вид моху. Опис рослинного угруповання, люб'язно переданий нам проф. Амеліним, наводимо нижче.

Торфовий ґрунт скипає з поверхні, ґрунтова вода залягає на глибині 40 см. Трав'яний покрив: *Equisetum palustre* L. — сор., *Caltha palustris* L. — сор., *Ranunculus acer* L. — сор. — sp., *Trifolium pratense* L. — сор. — sp., *Festuca pratensis* Huds. — sp., *F. rubra* L. — sp., *Carex flava* L. — sp., *C. panicea* L. — sp., *Lychnis flos cuculi* L. — sp., *Trifolium repens* L. — sp., *Cirsium rivulare* (Jacq.) All. sp., *Poa pratensis* L. — сол., *Carex appropinquata* Schum — сол., *C. contigua* Hoppe — сол., *C. hirta* L. — сол., *C. limosa* L. — сол., *Eriophorum angustifolium* Honck. — сол., *Scirpus silvaticus* L. — сол., *Geum rivale* L. — сол., *Lysimachia nummularia* L. — сол., *Myosotis palustris* Nathorst. — сол., *Carex rostrata* Stokes — unic., *C. vulpina* L. — unic., *Galium palustre* L. — unic., *Deschampsia caespitosa* (L.) P. B. — unic., *Symphytum officinale* L. — unic. Моховий покрив — до 60%: *Calliergonella cuspidata*, *Drepanocladus vernicosus*, *D. revolvens*, *D. aduncus*, *Scorpidium scorpioides*, *Calliergon trifarium*, *Philonotis marchica*.

Оліготипний рід *Scorpidium* до недавнього часу не мав певного систематичного положення і Сулівантом об'єднувався з родом *Calliergon*, Мільде — в *Harpidium*, Ліндбергом — з *Amblystegium*, Діксоном та Джемсом — з *Limnobium*. З двох видів цього роду *Scorpidium turfaceum* відомий лише з Болівії, а *S. scorpioides* — з низинних та гірських місць Західної, Середньої та Північної

Європи, Гренландії, Ісландії, Шпіцбергена, острова Медвежого, Сибіру, Далекого Сходу, північної частини Північної Америки та Болівії.

В УРСР часто зустрічається на Західному Поліссі, в межах Волинської області: Ковельський район, с. Дубове (Брадiс!); Камінь-Каширський район, села Раків Ліс (Бачурiна!), Довга Нива, Грудки; Ратнівський район, біля м. Ратне, с. Старостин (Бачурiна!); Мацеївський район, с. Любинець. На Східному Поліссі не знайдений. У Львівській обл. показаний для с. Радванці, Радехівського району (Жмуда, 1912). У викопному стані відомий з гляціальних відкладів околиць Червонограду (Кристинопіль) (Шафер, 1912), Баричі біля Перемишля (Вільчек, 1932).

2. *Calliergon trifarium* (Web et Mohr) Kindb. Поодинокі стебла цього виду ми знайшли в дернинках з околиць хутора Дубина та с. Грядя, Нестерівського району. Цей вид поширений на острові Медвежому, в Ісландії, на Фаренських островах, в Шотландії, Швеції, Норвегії, Данії, Фінляндії, Прибалтиці, Центральній Європі, в Сибіру, Північній Америці (Конектікут, Огайо, Онтаріо, Лабрадор, Гренландія, Канада).

В УРСР відомий з Волинської області: Камінь-Каширський район, урочище Воловиче, села Раків Ліс (Бачурiна!), Довга Нива. Далі на схід УРСР цього виду в живому стані не знайдено. Його відкрито у викопних міжльодовикових торфах під Каневом, Черкаської області, та в субфосильному стані на болотах Чернігівщини (Лазаренко, 1955); відомий також з дилювіальних відкладів у Людвиніві (Шафер, 1928).

3. *Drepanocladus lycopodioides* (Schw ägr.) Wagnst. Зібраний біля роз'їзду Полоничі, Глинянського району, на осоково-моховому болоті. В трав'яному покриві переважають *Carex oederi* Retz., *C. rostrata* Stokes, *C. dioica* L., в моховому — *Drepanocladus aduncus*, *Calliergonella cuspidata*, *Drepanocladus sendtneri*, *Campyllum stellatum*, в заглибленнях — *D. lycopodioides*. Цей вид відомий з Норвегії, Швеції, Фінляндії, Середньої Європи, з кількох знаходжень Прибалтики та Білорусії, за Уралом виявлений в західній частині Азії, заходить лише трохи на схід від р. Лени, поширений в Гренландії та на островах Мікелон.

В УРСР відомий з Дублян біля Львова (Крупа, 1885), з Волинської області: Луцьк (Доктуровський, 1916), Ковельський район (Бачурiна!, Брадiс!), с. Білин; Камінь-Каширський район, озеро Шині (Брадiс!); Мацеївський район, с. Любинець; Заболоттівський район, села Краска та Заболоття; з Житомирської та Київської областей (Лазаренко, 1955). У викопному стані відомий з Старуні, Станіславської області (Шафран, 1934).

4. *Tomenthypnum nitens* (Schreb) Loeske був знайдений на осоковому з домішкою очерету болоті біля с. Підмонастир, Бобркського району. Монотипний рід *Tomenthypnum* близько споріднений, з одного боку, з *Camptothecium*, до якого його відносили Бротерус (1924) та Граут (1936), з другого — з *Notmalothecium*, з яким його об'єднує Менкемейер (1927). Вид поширений на

Шпіцбергені, острові Медвежому, в Ісландії, Північній та Середній Європі, на Кавказі, Землі Франца-Йосифа, в Сибіру до Охочька та Амуру, в Північній Америці.

В УРСР відомий з карпатських місцезнаходжень у Станіславській області: Чорногора (Вільчек, 1932), Микуличин, Татарів, Ворохта (Крупа, 1885); у Львівській області відомий з околиць Самбора (Шафран, 1948), Львова (Крупа, 1885); у Волинській області: Ківерецьке лісництво (Бачурiна!), Луцьк (Доктуровський, 1912), Ковельський район, болото Дурниця (Брадiс!), Камінь-Каширський район, с. Гута Камінська; в Ровенській області: с. Яринівка, Сарненського району; в Житомирській області: Шепетівський район (Матушевський, 1913); у Вінницькій області: заплава р. Десни біля с. Михайлівки (Балковський і Савостьянов, 1939); в Київській області, Боярка (Покровський, 1892); в Хмельницькій, Чернігівській та Луганській областях (Лазаренко, 1955). У викопному стані відомий з Старуні (Шафран, 1934) та Баричі (Вільчек, 1932).

Види *Scorpidium scorpioides*, *Calliergon trifarium*, *Tomenthypnum nitens* та *Drepanocladus lycopodioides* на підставі сучасного їх географічного поширення належать до субарктичного елементу флори. Субарктичний елемент флори за зональною класифікацією географічних елементів А. С. Лазаренка (1956) є «... проміжним між арктичним і бореальним і об'єднує, головним чином, види, поширені в північній частині бореальної зони з широким заходом в Арктику». Види цього елементу характеризуються широкою біологічною амплітудою, поширюючись далеко на південь в межі не лише бореальної зони, а й нерідко зустрічаються як гляціальні релікти і в неморальній зоні та гірських поясах.

Поширення субарктичних видів у межах Львівської області, тобто далеко на південь від основної області їх поширення, пов'язане з льодовиковим періодом та післяльодовиковим розвитком флори. Відступаючи перед льодовиком, вони прибули з півночі і разом з болотними видами бореального елементу, такими, як *Drepanocladus aduncus*, *D. sendtneri*, *D. exannulatus*, *Bryum ventricosum*, та рядом гірських видів, які знизилися з Карпат, склали біофлору перигляціальної тундри, як про це свідчать викопні залишки льодовикових флор з околиць Кристинополя (Шафер, 1912), Валяви та Баричі біля Перемишля (Вільчек, 1932) і Старуні, Станіславської області (Шафран, 1934).

Після відступу льодовика, в результаті потепління клімату, перигляціальна тундра почала зникати. Одні види, які входили до її складу, відступили за льодовиком на північ і там поширилися, залишивши на низу та в горах реліктові місцезнаходження. Інші види з широкою екологічною амплітудою легко пристосувались до змінених умов існування і тепер дуже поширені як на Півночі, так і на Україні на болотах і торфовищах. Ареали більшості субарктичних видів поширені на всю Голарктику. Але ареали окремих субарктичних видів скорочуються. В стадії скорочення перебуває ареал *Scorpidium scorpioides*, який на Східному Поліссі зустріча-

ється лише в субфосильному стані. Не знайдений також у живому стані на сході УРСР, а відомий лише з викопних міжльодовикових торфів біля Канева, *Calliergon trifarium*. На скорочення ареалу болотних субарктичних видів має великий вплив господарська діяльність людини, зокрема меліорація боліт.

Субарктичні види є болотними видами, які в умовах України виявляють високу спеціалізацію до умов мінерального багатства вод, що живлять болото. Вузько спеціалізованими, приуроченими до умов багатого мінерального живлення, є *Scorpidium scorpioides*, *Calliergon trifarium* та *Drepanocladus lycopodioides*, які трапляються лише на сильно обводнених вапнистих болотах. Болотні, зокрема сильно обводнені, місцезростання характеризуються значною вирівняністю режимів ряду екологічних факторів (температура, вологість повітря), що, разом з їх вапнистістю, сприяло збереженню там субарктичних видів до наших днів. Підложжям діловіальних боліт була крейда. Вміст вапна у воді болота протягом усього часу впливав на розвиток і видовий склад рослинних угруповань алкалітрофних боліт, виключаючи з конкуренції цілий ряд вразливих до вапна видів. Шафер (1912) висловлював думку про те, що умови середовища на вапнистих болотах від часів льодовика змінились лише в незначній мірі.

Tomenthypnum nitens пов'язаний у своєму поширенні з болотними фітоценозами перехідного типу. І хоч основною областю його поширення є Субарктика, але завдяки азоніальним екологічним умовам він заходить далеко на південь, у степову зону, по р. Донець в околиці м. Луганська (Лазаренко, 1936), у зв'язку з чим Лазаренко (1956) вважає його полізональним видом.

5. *Diphyscium sessile* (Hedw.) Mohr. Ми зібрали цей вид в буковому лісі біля с. Воля Гамулецька, Нестерівського району, в буковому лісі на Чортівській скелі біля Львова, в буковому лісі біля с. Підгірці, в грабово-буковому лісі біля с. Побіч, в листяному лісі біля с. Верхобуж, Олеського району, в буковому лісі біля с. Малиновичі, в листяному лісі біля с. Пеняки та в грабово-грабовому лісі біля Підкаміння, Підкамінського району.

У Львівській області відомий з Грибович, Нестерівського району, та Лисинич під Львовом (Крупа, 1885), Брюхович (Слободян, 1951), с. Страдч, Івано-Франківського району (Слободян!). Крім цих низових місцезнаходжень, в УРСР відомий лише з Карпат, де зустрічається в букових, смерекових, ялинових лісах, в заростях зеленої вільхи, на полонинах, в тріщинах скель; відомий також з Кримських гір. Карпати: г. Бердо у Вижницькому лісництві — 700 м (Яминський!), Вижницький та Глибоцький райони, Чернівецької області (Улична, 1956), с. Прокурава, Косівського району, схил Брусного — 800 м (Шафран, 1936), Хоминський верх біля Косова (Слободян!), с. Слобода, Печеніжинського району, Станіславської області (Слободян!), Черногора: Кізі Улоги — 1650 м, 1540 м і 1805 м, Гаджина — 1920 м, Спиці — 1830 м, Погорілка 1650 м (Вільчек, 1932), Пожижевська — 1770 м (Шафран, 1936), П'єтрос — 1650 м (Лазаренко!), 1900 м (Слободян),

Квасівський Менчул — 1200 м (Лазаренко!), П'єтрос-Мармароський — 1200 м, Піп Іван Мармароський — 1500 м (Слободян!), Микуличин (Крупа, 1885), Герішевська — 1600 м, Буштул — 1670 м, Тисова — 1600 м, Негровець — 1680 м, Боржава—Плай — 1250 м (Слободян!), Крим — ущелина р. Авунди в буковому лісі (Сапегін, 1910).

Древній третинний рід *Diphyscium* об'єднує 15 видів, поширених переважно в тропіках та субтропіках Старого й Нового Світу, з яких лише *Diphyscium sessile* просувається високо у північні широти (до 68°—70° півн. ш.). Він поширений на Фарерських островах, у Великобританії, Данії, Фенноскандії, у південній частині Франції, в Центральній Європі, Північній та Середній Італії, Мадейрі, Кавказі, Північній Америці, Мексиці.

Герцог (1926) наводить його як характерний вид для букових лісів нижнього лісового пояса Південної Німеччини. Він зустрічається і в інших рослинних формаціях та інших гірських поясах, піднімаючись до 2600 м н. р. м. (Лімпріхт, 1904).

Місцезнаходження *D. sessile* в Львівській області розташовані в межах поширення на цій території букових лісів (Вердак, 1927) і зосереджені в двох районах: на Розточчі, в околицях Львова, та у Вороняках (див. рисунок). В поширенні *D. sessile* є багато спільних рис з поширенням деяких гірських карпатських видів флори квіткових рослин, зокрема *Aconitum moldavicum* та *Aposeris foetida*. Як і згадані види, *D. sessile* в Карпатах, крім лісового поясу, часто зустрічається на полонинах, піднімаючись до 1900 м н. р. м., в низинах поширений в тінистих букових та інших широколистих лісах. *Aconitum moldavicum* — дуже звичайний в околицях Львова вид, який заходить у південну частину Розточчя до селища Івана Франка (Шафер, 1930). *Aposeris foetida* поширений у Вороняках, доходить трохи далі, ніж *D. sessile*, на схід, аж до Кременця.

Поширення *D. sessile* — виду гірського елементу флори — в умовах низин тісно пов'язане з історією поширення тут букових лісів.

Схематична карта Львівської області із зазначенням поширення бука (за Вердаком) та місцезнаходжень *Diphyscium sessile*.

Шафер (1930), розглядаючи питання про вік гірського елементу флори квіткових рослин на низині, виділяє три групи реліктів, а саме: 1) групу старих реліктів, що об'єднує види відкритих експозицій. Поширення їх на низині датується фазою безлісного клімату перигляціальної тундри; 2) групу середніх реліктів, що об'єднує види, поширені частково у відкритих експозиціях, частково у світлих лісах та чагарниках, розселення їх датується субарктичним та бореальним періодом голоцену; 3) групу молодих реліктів, пов'язаних в горах і на низині з тінистими (буковими, буково-ялицевими та ялицевими) лісами, поширення яких датується атлантичним періодом. В цьому періоді з'являються і набувають значного поширення на низині букові ліси.

Одночасно з буковими лісами поширюється ряд гірських видів — характерних компонентів трав'яного і мохового покриву цих лісів. Серед компонентів мохового покриву поширюється і *Diphyscium sessile*. Скорочення ареалу букових лісів, яке мало місце на пізніших етапах розвитку флори, відбувалось не лише внаслідок зміни клімату, а також, можливо, не менше внаслідок господарської діяльності людини, що призвело до скорочення низового ареалу *D. sessile*. Сучасні низові місцезнаходження *D. sessile*, відірвані від його основного карпатського осередку, слід вважати реліктовими.

ЛІТЕРАТУРА

- Балковський Б. Е. і Савостьянов О. О., Матеріали до бріофлори Вінницької та Кам'янецької областей, «Журн. Ін-ту ботаніки АН УРСР», № 21—22 (29—30), 1939.
- Доктуровский В. С., Мхи-торфообразователи Полесья, Вестник торф. дела, № 3—4, М., 1916.
- Лазаренко А. С., Визначник листяних мохів УСРР, К., 1936.
- Лазаренко А. С., Определитель лиственных мхов Украины, К., 1955.
- Лазаренко А. С., Основні засади класифікації ареалів листяних мохів Радянського Далекого Сходу, «Укр. бот. журн.», т. XIII, № 1, 1956.
- Покровский А., Материалы для флоры мхов окрестностей Киева, «Университетские известия», № 7, 1892.
- Сапегин А. А., Мхи горного Крыма, Одесса, 1910.
- Слободян М. П., До бріогеографії Західного Поділля, Опілля і Покуття, в зб. «Наук. зап. Львівськ. науково-природознавчого музею АН УРСР», т. I, 1951.
- Улична К. О., Зведений список листяних мохів Чернівецької області, в зб.: «Наук. зап. Львівськ. науково-природознавчого музею АН УРСР», т. V, 1956.
- Brotherus V. T., Die Laubmoose Fennoskandias, Helsingfors, 1923.
- Grout A. J., Moss Flora of North America North of Mexico, Newfane, 1928—1940.
- Herzog Th., Geographie der Moose Jena, 1926.
- Круга J., Zapiski bryologiczne z okolic Lwowa, Krakowa i Wschodnich Karpat. Spr. Kom. Fizj. Ak. Um., t. XIX, 1885.
- Limpricht G., Die Laubmoose. Abt. III, Leipzig, 1904.
- Matuszewski A., Przyczynek do flory roslin skrytokwiatkowych lasow Szepietowieckich. Spraw. Tow. Nauk. Warszawskiego W. III. R. VI, z. 3—4, 1913.
- Moenkemeyer W., Die Laubmoose Europas, Leipzig, 1927.
- Szafer W., Eine Dryas-Flora bei Krystynopol in Galizien, Bull. d. l. Acad. d. sc. de Cracovia, 1912.
- Szafer W., Die Diluvialflora in Ludwinów bei Kraków, Kraków, 1928.

Szafer W., Element górski we florze Nizu Polskiego PAU, Rozpr. wydz. mat.-przycz., t. 69, Dz. B. 3, 1930.

Szafran B., Mchy dyluwjum w Staruni. Starunia N 1, 1934.

Szafran B., Przeżytki z epoch ubiegłych we florze mchów Polski i Wschodnich krain sąsiednich. Ochrona Przyrody, R. 18, 1948.

Wierdak Sz., Rozsiedlenie swierka, jodły i buka w Malopolsce. Sylwan, XLV, N 5, 1927.

Wilczek R., Spis mchów Czarnohory, Rozpr. wydz. mat.-przycz., t. 69, Dz. B. N 9, 1930.

Wilczek R., Starodyluwjalne mchy Walawy i Baryczy Acta Soc. Bot. Pol. Vol. IX supp. 1932.

Zmuda A. J., Bryotheca polonica Cz. II, Kosmos XXXVII, 1912.

РЕЛИКТОВЫЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ НЕКОТОРЫХ ВИДОВ ЛИСТВЕННЫХ МХОВ ВО ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

В. М. Мельничук

Резюме

В статье приведены новые для Львовской области местонахождения пяти видов лиственных мхов: *Scorpidium scorpioides*, *Calliergon trifarium*, *Drepanocladus lycopodioides*, *Tomenthypnum nitens* и *Diphyscium sessile*. Четыре первых вида встречаются на болотах и относятся к субарктическому элементу флоры. *D. sessile* — вид горного элемента флоры. Его местонахождения во Львовской области приурочены к буковым лесам и сосредоточены в двух районах — в окрестностях Львова и в Вороняках.

Распространение видов субарктического элемента флоры во Львовской области датируется ледниковым периодом, горного — *D. sessile* — фазой широколиственных лесов голоцена.

ЗМІСТ

Палеозоологія

- П. П. Балабай, До фауни цефаласпід Подільської плити 3
 С. І. Пастернак, *Chlamys (Aequipekten) Wiśniowski* — новий вид з верхньокрейдових відкладів 9
 С. П. Коцюбинський, Нові морфологічні ознаки в будові черепашок інocerамів 12
 В. І. Гаврилишин, Поширення рядозубих пластинчатозябрових в сеноні Галицько-Волинської западини 16

Ботаніка

- К. А. Малиновський, Вологість ґрунту деяких трав'янистих асоціацій субальпійського поясу Карпат 22
 В. Г. Колищук, До характеристики типів ялинових і букових лісів Карпат за вологістю ґрунту 33
 І. В. Вайнагій, Вплив періодичного проморожування на проростання насіння деяких трав'янистих рослин Карпат 45
 Г. Я. Ермаченко, Деякі еколого-біологічні особливості щучника дернистого (*Deschampsia caespitosa* (L.) P. V.) на Чорногорі 55
 В. М. Мельничук, Реліктові місцезнаходження деяких видів листяних мохів у Львівській області 63
 К. О. Улична, Мінливість видів роду *Dicranum* Hedw. 70

Зоологія

- В. І. Здун, Дослідження личинкових форм *Digenea* в молюсках Української РСР і суміжних територій 75
 О. П. Кулаківська, Сезонні зміни у представників родини Caryophyllaeidae (Cestoda) в умовах західних областей УРСР 88
 М. Н. Тищенко, До вивчення тонкошийого цистицерка *Cysticercus tenuicollis* у сільськогосподарських тварин західних областей УРСР 94
 М. І. Сергієнко, Матеріали до вивчення видового складу присиснів та сьожкових черв'яків водноболотних птахів верхньої течії Дністра 97
 І. К. Загайкевич, До вивчення поширення і біології вузькотілих златок роду *Agrilus* Curtis в УРСР 101
 М. І. Черкащенко, Чисельність, добова активність та склад їжі гніздових птахів долини верхньої течії Дністра 112
 М. П. Рудишин, Матеріали до вивчення миші жовтогорлої в західних областях УРСР 122
 Павло Павлович Балабай 128

СОДЕРЖАНИЕ

Палеозоология

- П. П. Балабай, К фауне цефаласпид подольской плиты 3
 С. И. Пастернак, *Chlamys (Aequipekten) Wiśniowski* — новый вид из верхнемеловых отложений 11
 С. П. Коцюбинский, Новые морфологические признаки в строении раковин иноцерамов 15
 В. И. Гаврылишин, Распространение рядозубых пластинчатозяберных в сеноне Галицко-Волинской впадины 20

Ботаника

- К. А. Малиновский, Влажность почв некоторых травянистых ассоциаций субальпийского пояса Карпат 32
 В. Г. Колищук, К характеристике типов еловых и буковых лесов Карпат по влажности почвы 44
 И. В. Вайнагий, Влияние периодического промораживания на прорастание семян некоторых травянистых растений Карпат 53
 Г. Я. Ермаченко, Некоторые эколого-биологические особенности щучки дернистой (*Deschampsia caespitosa* (L.) P. V.) на Черногоре 62
 В. М. Мельничук, Реликтовые местонахождения некоторых видов листовых мхов во Львовской области 69
 К. О. Улична, Изменчивость видов рода *Dicranum* Hedw. 73

Зоология

- В. И. Здун, Исследование личиночных форм *Digenea* в моллюсках Украинской ССР и смежных территорий 87
 О. П. Кулаковская, Сезонные изменения у представителей семейства Caryophyllaeidae (Cestoda) в условиях западных областей УССР 93
 Н. Н. Тищенко, К изучению тонкошеего цистицерка (*Cysticercus tenuicollis*) у сельскохозяйственных животных западных областей УССР 96
 М. И. Сергиенко, Материалы к изучению видового состава сосальщиков и ленточных червей водноболотных птиц верхнего течения Днестра 100
 И. К. Загайкевич, К изучению распространения и биологии узкотелых златок рода *Agrilus* Curt. в УССР 111
 Н. И. Черкащенко, Численность, суточная активность и состав пищи гнездящихся птиц долины верхнего течения Днестра 120
 М. П. Рудишин, Материалы к изучению мыши желтогорлой в западных областях УССР 127
 Павел Павлович Балабай 128